

УДК 340

DOI 10.31733/2078-3566-2021-2-55-60

Ірина ЛАНТУХ[©]

викладач

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОГЛЯД ДОКТРИНАЛЬНИХ ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ДЖЕРЕЛ ІЗ ПИТАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОНЯТТЯ «БУЛІНГ»

Розглянуто наявні підходи до розуміння поняття «булінг», на основі чого зроблено висновок про те, що у вітчизняній науковій літературі відсутній єдиний підхід до розуміння досліджуваного поняття.

Аналіз джерел, предметом пізнання яких є булінг, дозволив виокремити його широке та вузьке розуміння. Останнє зводиться до законодавчої дефініції та властиве переважно дослідженням у межах правничої науки. Широке розуміння булінгу властиве психологічним, педагогічним та соціологічним дослідженням учених.

Ключові слова: агресивна поведінка, булінг, насильство, соціальна поведінка, форма насильницької поведінки, соціальне явище, порушення групової комунікації.

Постановка проблеми. У грудні 2018 року Верховна Рада України внесла ряд змін до законодавчих актів, серед яких на особливу увагу заслуговують зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема суб'єкт законотворчості встановив адміністративну відповідальність за булінг (цькування) учасника освітнього процесу [1].

Водночас наявний аналіз судової практики за ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення засвідчує неоднозначність розуміння цього негативного досліджуваного явища. Доволі часто діяння, які є булінгом, кваліфікують як невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей (ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Така ситуація вимагає уточнення й звернення як до доктринальних, так і законодавчих джерел із питання визначення поняття «булінг». Погоджуємося, що уточнення категоріального апарату є важливим завданням загальнотеоретичної науки [2, с. 35]. Тому лише чітке розуміння такого негативного явища, як булінг, сприятиме його профілактиці та поступовому викориненню із суспільного буття. При цьому першочергове значення має аналіз різних інтерпретацій досліджуваного поняття.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Незважаючи на те, що категорія булінгу в Україні набула закріплення на законодавчому рівні лише декілька років тому, саме явище, яке позначають цим терміном, стало предметом пізнання соціологів, педагогів, істориків, психологів, правників значно раніше. Відтак на сьогодні існує ціла низка напрацювань за окресленою тематикою, що стали предметом нашого аналізу.

Серед науковців, які досліджували булінг як соціальне явище, висвітлювали його сутність, характеризували ознаки, визначали засоби протидії, варто згадати таких учених, як Є. Зеленський, О. Іваній, Р. Карпенко, О. Коломоєць, Н. Лесько, Л. Лушпай, О. Ожйова, Р. Опацький, О. Падучак, К. Плутицька, І. Сидорук, С. Стельмах та ін.

Водночас наявні наукові праці й обґрунтовані вченими теоретичні положення не дають однозначної відповіді щодо інтерпретації поняття «булінг», це питання залишається не висвітленим та потребує вирішення.

Метою статті є спроба автора здійснити аналіз доктринальних та законодавчих джерел із питання інтерпретації поняття «булінг» і запропонувати підхід до розуміння цієї загальнотеоретичної категорії.

Виклад основного матеріалу. Досліджуване нами негативне явище є складним і багатограничним, що може бути пізнане лише з урахуванням психологічних, соціологічних, куль-

© Лантух І. С., 2021

ORCID iD: <http://0000-0002-8933-7050>

k_tidp@dduvs.in.ua

турологічних та інших аспектів.

Зауважимо, що проблематика булінгу привернула увагу науковців на початку другої половини ХХ століття. Чинником цього стала необхідність виявлення взаємозв'язку між девіантною, агресивною поведінкою та вихованням людини, її становленням і шкільним навчанням задля запобігання проявам агресії в суспільстві. Саме булінг розглядали як «перший крок» до злочинної поведінки [3, с. 84].

До цього варто додати, що, як відзначають психологи та представники правоохоронних органів, доволі часто формами прояву булінгу є не фізичне насильство, а психологічне, моральне приниження тощо [4].

Зважаючи на вказане, цілком логічним видається те, що одними з перших до вивчення проблематики булінгу долучилися психологи, педагоги та соціологи. Саме тому першу групу джерел, які розкривають зміст та сутність булінгу, складають дослідження в галузі соціології, педагогіки та психології. Відзначимо, що хоча наша робота і має теоретико-правове спрямування, однак соціальна природа булінгу не є суто правовою, а тому його пізнання не буде об'єктивним і всебічним без аналізу вказаної групи наукових праць.

Серед авторів, у роботах яких висвітлено окреслену проблематику, слід згадати Н. Гончарука, А. Губко, О. Кайріс, Л. Лушпай, Л. Онуфрієву, А. Самойленка, І. Сидорук та ін.

Аналіз їхнього наукового доробку дозволяє зрозуміти суб'єктивну сторону булінгу як правової поведінки, визначити окремі причини й умови, що спонукають до вчинення цього діяння, що є важливою складовою його профілактики (наголосимо, що для правничої науки особливе значення має не стільки притягнення особи до юридичної відповідальності, скільки запобігання соціально негативній поведінці та її наслідкам).

Н. Гончарук та Л. Онуфрієва зазначають, що булінг у психологічній інтерпретації означає систематичні переслідування особою чи групою осіб, що супроводжуються цькуванням, приниженням, залякуванням; наголошують, що сприйняття цього явища є різноаспектним [5, с. 28]. Указані науковці систематизували дослідження психологічних чинників булінгу та звели їх до декількох груп, а саме (наведена класифікація повною мірою стосується і досліджень у галузі соціологічних та педагогічних наук):

1. Перша група психологів, педагогів та соціологів інтерпретує булінг як зовнішній соціальний вплив, явище, що має негативні наслідки та існує в межах певної соціальної групи. Так, на думку І. Сидорук, «булінг – явище, що може виникнути в більш-менш організованих, сталих дитячих колективах, стосується і впливає на всіх його учасників, призводячи до порушення навчально-виховного процесу в школі, викликає тривалі наслідки для особистості, інколи віддалені в часі» [6, с. 172].

Схоже розуміння булінгу властиве і зарубіжним дослідникам. Наприклад, Д. Лейн визначає булінг як усвідомлений систематичний процес жорстокого поводження членів соціальної групи щодо окремої людини, яка не може себе захистити [7, с. 80].

2. Другу групу складають учені, які сприймають булінг переважно через акцент на агресивній поведінці, інтерпретуючи його як знущання, переслідування, насильство. Так, на думку О. Шевченко, під булінгом слід розуміти умисне знущання, що має різні форми: може бути вербальним, або психологічним, або фізичним [8, с. 49]. Наголосимо: цитована праця була опублікована ще у 2010 році, що є додатковим свідченням висловленої нами тези про первинність досліджень булінгу не правниками, а іншими представниками соціально-гуманітарної сфери, що вимагає врахування їхніх напрацювань правниками.

У цьому контексті слід згадати дисертаційне дослідження О. Ожйової на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук «Шкільне насильство: сутність, види, профілактика», у якому дослідниця розглядає булінг як окремий різновид насильства, агресивної поведінки, який може мати різні форми: фізичний булінг, психологічний булінг, кібербулінг [9, с. 6-14].

3. Представники третьої групи розглядають булінг як взаємодію соціальних суб'єктів, що має конфліктний характер через несформованість комунікативних навичок. Так, К. Катеринчук та О. Мацюк, досліджуючи соціально-психологічні й правові аспекти булінгу, дійшли висновку, що ця проблема має соціально-психологічний характер та призводить до руйнування особистості. При цьому, як вважають науковці, відбувається руйнація психічного здоров'я (депресія, панічні атаки, стреси та ін.), а також проявляється така риса характеру, як агресивність. Учені відзначають, що в подальшому це може призвести до непоправних наслідків, навіть до зростання рівня дитячої злочинності [10, с. 120].

Відзначимо, що такий підхід до розуміння булінгу властивий і правникам Сполучених Штатів Америки. Так, П. Рендалл відзначає, що «булінг є соціальною взаємодією, у якій одна

людина систематично зазнає нападів із боку інших людей, що обумовлює появу відчуття відчуження та безпорадності» [11, с. 71]. Важливим для розуміння сутності та профілактики булінгу є висновок вказаного автора про те, що «до того часу, поки моделі соціалізації (включаючи й гендерну складову) будуть недосконалими, не відповідатимуть стану розвитку суспільства, будуть виховуватися люди, які ставатимуть ініціаторами булінгу у школі, на робочому місці, у сім'ї» [11, с. 73].

Наведені підходи інтерпретації булінгу, що акцентують увагу на окремому його аспекті, дозволяють виокремити такі його ознаки:

- булінг є негативним соціальним явищем, що існує в межах певної соціальної групи;
- булінг проявляється через агресію членів соціальної групи до окремих її суб'єктів;
- булінг характеризується порушенням групової комунікації, що призводить до міжособистісних конфліктів.

Дещо по-іншому розкривають зміст та сутність булінгу правники. Поява таких наукових досліджень була викликана здебільшого прийняттям Парламентом України 18 грудня 2018 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». Відповідно до цього нормативно-правового акта, і Кодекс України про адміністративні правопорушення [1], і Закон України «Про освіту» (ч. 1 п. 3-1 ст. 1) доповнено терміном «булінг (цькування)», до того ж указаним Кодексом передбачено відповідальність за нього [12].

При цьому окремі різновиди насильства щодо дітей та дитяча насильницька поведінка були предметом наукового інтересу вчених і раніше. Зокрема, у дисертаційному дослідженні Ю. Завгородньої «Сучасні тенденції злочинності дітей та діяльність органів внутрішніх справ щодо її запобігання» (2010 р.) серед інших завдань висвітлено рівень, стан та структуру злочинності дітей; виокремлено детермінанти дитячої злочинності в Україні; надано кримінологічну характеристику особи неповнолітнього злочинця та ін. [13, с. 18].

Відзначимо, що наукові праці вітчизняних правників переважно присвячені дефініції поняття «булінг», зокрема через аналіз ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення та співвідношення інших форм насильницької поведінки дітей із булінгом.

Такі дослідження представлені:

1) науковими роботами, у яких висвітлено ознаки булінгу, проаналізовано практику національних судів щодо інтерпретації булінгу через застосування ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Доволі системно практика судів загальної юрисдикції держави щодо застосування адміністративно-правових норм, які передбачають відповідальність за булінг, висвітлена в дослідженні А. Кучука «Булінг: перший український досвід». При цьому досить важливим у контексті предмета нашого дослідження є висновок правника про те, що не завжди органи Національної поліції враховують типові ознаки булінгу (цькування), якими є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого [14, с. 98].

Вітчизняна дослідниця К. Плутицька у своїй роботі «Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства» акцентує увагу на тому, що булінг є однією з форм саме шкільного насильства [15, с. 78]. На думку вченої, під шкільним булінгом слід розуміти «форму навмисної, систематичної, агресивної поведінки одного чи декількох учнів стосовно іншого(их) із використанням дисбалансу влади чи фізичної сили за підтримки чи мовчазної згоди частини або всього колективу» [15, с. 80]. Відзначимо, що хоча аналізована праця була опублікована ще до прийняття Закону України, яким до законодавства введено поняття «булінг», запропонована дефініція багато в чому збігається з чинним нині законодавчим визначенням досліджуваного поняття;

2) науковими працями правників, у яких висвітлено співвідношення булінгу з іншими формами насильницької поведінки, визначено його особливості.

Наприклад, О. Легка та Т. Алфьорова наголошують на несформованості в Україні законодавства щодо протидії насильству в навчальних закладах та стверджують, що воно перебуває на стадії становлення [16, с. 61].

Системний аналіз понять «булінг» і «мобінг» здійснила дослідниця Н. Лесько. На думку вченої, перше поняття використовують для позначення феномена цькування учнів у закладах освіти, другим поняттям частіше позначають цькування працівників на роботі [17, с. 169]. До основних ознак насильства учнів загальноосвітніх навчальних закладів (булінгу)

Н. Лесько відносить: соціальну небезпечність; умисність; тривалість та систематичність знущань (на відміну від звичайного конфлікту чи навіть бійки); агресивність та негативність поведінки, які можуть проявлятися в різних формах (фізичне та психічне насильство); прямий чи опосередкований характер дій; учинення насильства зазвичай за умови явної фізичної, психічної та будь-якої іншої переваги переслідувача; настання негативних наслідків різних видів та ін. [17, с. 169].

Є. Зеленський і О. Карпенко, досліджуючи співвідношення булінгу з іншими формами протиправного насильства, також сприймають булінг переважно через його законодавче визначення, закріплене в Кодексі України про адміністративні правопорушення [18, с. 226]. На їхню думку, відмінність поняття «булінг» від суміжних понять полягає в тому, що булінг учиняють в освітньому середовищі, учасниками якого є суб'єкти освітнього процесу, а не, скажімо, члени трудового колективу (мобінг, харасмент) або члени родини (домашнє насильство). Крім цього, правники виокремлюють ще одну відмінність: булер та жертва булінгу є членами освітнього колективу, тобто добре знають один одного, а не незнайомі, випадкові люди, як під час хейту в інтернет-мережі. Науковці наголошують, що булінг може проявлятися в таких видах, як бодішеймінг, сталкінг, хейзинг [18, с. 225-228].

Р. Опацький вважає, що серед інших форм дитячого насильства булінг вирізняється такими ознаками: наявність кривдника (булера) – особи, яка не досягла 18-річного віку; наявність жертви; прямий умисел, тобто пряме бажання завдати фізичної шкоди / болю або здійснити моральне приниження жертви зазвичай у присутності свідків чи в інтернет-мережі із загальним доступом; системність; можливість третьою стороною бути свідком (спостерігачем) протиправних дій [19, с. 144-147]. Як бачимо, така інтерпретація булінгу значною мірою збігається із законодавчою дефініцією досліджуваного феномена.

Висновки. Отже, серед науковців не існує єдності щодо інтерпретації поняття «булінг». Здійснений нами аналіз доктринальних і законодавчих джерел дозволяє виокремити його широке й вузьке розуміння. Останнє зводиться до законодавчої дефініції та властиве переважно правничим дослідженням.

Широке розуміння булінгу представлене психологічними, педагогічними та соціологічними дослідженнями цього негативного явища й має не лише ознаки, які визначені законодавчо, а й інші, зокрема: негативний характер наслідків, порушення групової комунікації, міжособистісний конфлікт тощо.

Попри наявність вузького й широкого розуміння поняття «булінг» переважна більшість як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників є прибічниками широкого розуміння досліджуваного феномена.

У вузькому розумінні булінг – це дії, за вчинення яких передбачена юридична відповідальність. Відтак, урахувавши міжгалузевий характер насильства та відсутність комплексних правових досліджень з обраною нами проблематики, важливими й назрілими є наукові праці правників, присвячені булінгу, його особливостям.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>.
2. Боняк В. О. Поняття конституційно-правової норми та її роль у механізмі організації та функціонування органів охорони правопорядку України. *Конституційно-правові академічні студії*. 2016. № 1. С. 34-47.
3. Король А. Причини та наслідки явища булінгу. *Відновне правосуддя в Україні*. 2009. № 1-2. С. 84-93.
4. Богуславська А. Насильство у школі. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/904/171/32933>.
5. Гончарук Н. М., Онуфрієва Л. А. Психологічні засади булінгу в юнацькому віці. *Psychological Journal*. 2019. № 2 (22). С. 25-39.
6. Сидорук І. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 1. С. 169-173.
7. Лейн Д. А. Школьная травля (буллинг). *Детская и подростковая психотерапия* / под ред. Д. Лейна, Э. Миллера. Санкт-Петербург: Питер, 2001. С. 240-274.
8. Шевченко О. О. Що таке булінг? Профілактика виникнення та подолання проявів булінгу в дитячому середовищі. *Виховна робота в школі*. 2010. № 6. С. 48-55.
9. Ожійова О. М. Шкільне насильство: сутність, види, профілактика: автореф. дис. ... канд. соціол. наук: спец. 22.00.04. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2012. 20 с.
10. Катеринчук К., Мацюк О. Булінг: правові та соціально-психологічні аспекти. *Слово Національної школи суддів України*. 2020. № 3 (32). С. 113-124.

11. Randall P. *Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims*. Florence, KY, USA: Brunner-Routledge, 2001. 100 p.
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування): Закон України від 18 груд. 2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 5. Ст. 33.
13. Завгородня Ю. С. Сучасні тенденції злочинності дітей та діяльність органів внутрішніх справ щодо її запобігання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпро, 2010. 20 с.
14. Кучук А. М. Булінг: перший український досвід. *Актуальні питання взаємодії суб'єктів, які мають здійснювати заходи з реагування та профілактики на випадки насильства у закладах освіти: матеріали I Міжрегіонального науково-практичного форуму* (м. Дніпро, 27 трав. 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 95-98.
15. Плутицька К. М. Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. № 29. Т. 2. С. 78-80.
16. Легка О. В., Алфьорова Т. М. Деякі питання правового регулювання протидії насильству в навчальних закладах. Актуальні питання взаємодії суб'єктів, які мають здійснювати заходи з реагування та профілактики на випадки насильства у закладах освіти: матеріали I Міжрегіонального науково-практичного форуму (м. Дніпро, 27 трав. 2020 р.). Дніпро, 2020. С. 58-62.
17. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2019. 489 с.
18. Зеленський Є. С., Карпенко О. М. Відмежування поняття «булінг» від схожих за змістом понять. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 225-228.
19. Opatsky R. M. *Bulling and its Neighborhood: a Comparative Aspect*. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Вип. 4 (29). Т. 2. С. 144-147.

Надійшла до редакції 12.06.2021

References

1. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses]: Zakon Ukrainy vid 7 hrud. 1984 r. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>. [in Ukr.].
2. Boniak, V. O. (2016) Poniattia konstytutsiino-pravovoi normy ta yii rol u mekhanizmi orhanizatsii ta funktsionuvannia orhaniv okhorony pravoporiadku Ukrainy [The concept of constitutional law and its role in the mechanism of organization and functioning of law enforcement agencies of Ukraine]. *Konstytutsiino-pravovi akademichni studii*. № 1. S. 34-47 [in Ukr.].
3. Korol, A. (2009) Prychyny ta naslidky yavysysha bulinhu [Bullying Causes and Consequences]. *Vidnovne pravosuddia v Ukraini*. № 1-2. S. 84-93 [in Ukr.].
4. Bohuslavska, A. *Nasylstvo u shkoli* [School Violence]. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/904/171/32933> [in Ukr.].
5. Honcharuk, N. M., Onufrieva, L. A. (2019) Psykholohichni zasady bulinhu v yunatskomu vitsi [Psychological Principles of Bullying in Adolescence]. *Psychological Journal*. № 2 (22). S. 25-39 [in Ukr.].
6. Sydoruk, I. (2015) Bulinh yak aktualna sotsialno-pedahohichna problema [Bullying as Urgent Social and Pedagogical Issue]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievopeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. № 1. S. 169-173 [in Ukr.].
7. Leyn, D. A. (2001) Shkolnaya travlya (bulling) [School bullying]. *Detskaya i podrostkovaya psikhoterapiya* / pod red. D. Leyna, E. Millera. Sankt-Peterburg: Piter. S. 240-274 [in Russ.].
8. Shevchenko, O. O. (2010) Shcho take bulinh? Profilaktyka vynyknennia ta podolannia proiaviv bulinhu v dytiachomu seredovyshchi [What is Bullying? Prevention of Origin and Overcoming the Manifestations of Bullying in Children]. *Vykhovna robota v shkoli*. № 6. S. 48-55 [in Ukr.].
9. Ozhyiova, O. M. (2012) Shkilne nasylstvo: sutnist, vydy, profilaktyka [School Violence: Essence, Types, Prevention]: avtoref. dys. ... kand. sotsiol. nauk: spets. 22.00.04. Kharkiv: Khark. nats. un-t vnutr. sprav. 20 s. [in Ukr.].
10. Katerynchuk, K., Masiuk, O. (2020) Bulinh: pravovi ta sotsialno-psykholohichni aspekty [Buling: Law and Social and Psychological Aspects]. *Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy*. № 3 (32). S. 113-124 [in Ukr.].
11. Randall, P. (2001) *Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims*. Florence, KY, USA: Brunner-Routledge. 100 p.
12. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii bulinhu (tskuvanniu) [On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on Combating Bullying (Harassment)]: Zakon Ukrainy vid 18 hrud. 2018 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2019. № 5. St. 33 [in Ukr.].
13. Zavorodnia, Yu. S. (2010) Suchasni tendentsii zlochynnosti ditei ta diialnist orhaniv vnutrishnikh sprav shchodo yii zapobihannia [Modern Tendencies of Children's Crime and Law Enforcement Agencies

- Activity Regarding its Prevention]: avtoref. dys. ...kand. yuryd. nauk: 12.00.08. Dnipro, 2010. 20 s. [in Ukr.].
14. Kuchuk, A. M. (2020) Bulinh: pershyi ukrainskyi dosvid [Bulinh: First Ukrainian experience]. *Aktualni pytannia vzaiemodii subiektiv, yaki maiut zdiisniuvaty zakhody z reahuvannia ta profilaktyky na vypadky nasylstva u zakladakh osvity: materialy I Mizhrehionalnoho naukovopraktychnoho forumu* (m. Dnipro, 27 trav. 2020 r.). Dnipro. S. 95-98 [in Ukr.].
15. Plutytska, K. M. (2017) Pidkhody do rozuminnia bulinhu yak formy shkilnoho nasylstva [Approaches to Understanding Bullying as a Form of School Violence]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii «Iurysprudentsiia»*. № 29. T. 2. S. 78-80 [in Ukr.].
16. Lehka, O. V., Alforova, T. M. (2020) Deiaki pytannia pravovoho rehuliuвання protydii nasylstvu v navchalnykh zakladakh [Some Issues of Legal Regulation of Combating Violence in Educational Institutions]. *Aktualni pytannia vzaiemodii subiektiv, yaki maiut zdiisniuvaty zakhody z reahuvannia ta profilaktyky na vypadky nasylstva u zakladakh osvity: materialy I Mizhrehionalnoho naukovopraktychnoho forumu* (m. Dnipro, 27 trav. 2020 r.). Dnipro, 2020. S. 58-62 [in Ukr.].
17. Lesko, N. V. (2019) Administratyvno-pravove zabezpechennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zakhystu ditei vid nasylstva ta inshykh protypravnykh dii [Administrative and Law Support for the Formation and Implementation of State Policy in the Field of Protection of Children from Violence and Other Illegal Actions]: dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.07. Lviv. 489 s. [in Ukr.].
18. Zelenskyi, Ye. S., Karpenko, O. M. Vidmezhuвання poniattia «bulinh» vid skhozhnykh za zmistom poniat [Distinguishing the Concept of “bullying” from Similar Concepts]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2020. № 3. S. 225-228 [in Ukr.].
19. Opatsky, R. M. (2019) Bulling and its Neighborhood: a Comparative Aspect. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. Vyp. 4 (29). T. 2. S. 144-147.

ABSTRACT

Iryna Lantukh. Overview of doctrinal and legislative sources on the interpretation of the concept of “bullying”. The relevance of the study is stipulated by the necessity of scientific knowledge at the level of general and theoretical legal science of bullying to increase the effectiveness of counteraction to this negative phenomenon, the separation from other forms of violent behavior.

There are two groups of sources covering the understanding of bullying: 1) research in the field of sociology, pedagogy and psychology (is a larger group) 2) research in the field of law (related to the adoption of legislation providing for liability for bullying and based on its legislative definition analysis, which determines the coverage primarily of the administrative and legal aspect of these studies).

The first group of sources, based on the peculiarities of understanding bullying, is divided into three subgroups: papers in which bullying is understood as an external social influence, a phenomenon having negative consequences and existing within a particular social group; papers in which bullying is perceived mainly through the emphasis on aggressive behavior, interpreting it as mockery, harassment, violence; papers in which bullying is understood as the interaction of social actors, which has a conflicting nature due to the lack of communication skills.

The second group of sources is divided into two subgroups: scientific publications, analyzing the features of bullying, the national courts' practice concerning interpretation of bullying through the application of Art. 173-4 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses; papers in which the correlation of bullying with other forms of violent behavior is the subject of knowledge, and its features are determined.

It is summarized that there is no single approach to understanding bullying in the domestic scientific literature. Analysis of sources, the subject of knowledge of which is bullying, allows us to distinguish its broad and narrow understanding. The latter is reduced to a legislative definition and is inherent mainly in research within legal science. A broad interpretation of bullying, including not only the features defined in the law, but also others, in particular, the negative nature of the consequences, disruption of group communication, interpersonal conflict, which is characterized mainly by psychological, pedagogical and social research of bullying.

Keywords: aggressive behavior, bullying, violence, social behavior, a form of violent behavior, a social phenomenon, group communication disorders.